

וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשִׁמַת חַיִּים'

משמעות 'נפיחת-הנשמה' מרומזת ברש"י

ספר בראשית פרק ב

(ז) וַיִּיָּצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָ מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשִׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

רש"י על בראשית פרק ב פסוק ז

ויפח באפיו - עשאו מן החסוניה ומן העליונים גוף מן החסוניה ונשמה מן העליונים.

[ומצאח הטעם:] לפי שציוס ראשון נצראו שמים וארץ. צשני צרא רקיע לעליונים. צשלישי תראה היצשה לתחטוניה. צרציעי צרא מאורות לעליונים. צחמישי ישרנו המים לתחטוניה. הווקק צששי לצראות צו מעליונים ומתחטוניה ואס לאו יש קנאה צמעשה צראשית שיהיו אלו רצים על אלו צצריאת יוס אחד:

וצ"ל:

1. לכאורה 'הדיבור המתחיל' איננו מבטא את השאלה אותה הוא בא לבאר, שהיא: מדוע עשאו יצירה משולבת מן התחתונים ומן העליונים [גופו 'עפר מן האדמה' ונשמה עליונית] והיה לו להעתיק גם התיבות 'נשמת חיים', שהן המצביעות על עליוניותה של הנשמה, אבל בתיבות 'ויפח באפיו' כשלעצמן, אינן מרמזות על עליוניות הנשמה?

2. לכאורה הרי גם הדגים והעופות שנבראו ביום החמישי, גופם הוא גשמי ונפשם היא רוחנית, נמצא שגם הם נבראו 'מעליונים ותחתונים' מהי א"כ מעלת האדם!?

3. ולפלא שרש"י מתעלם מיצירת הבהמות שהיתה גם היא ביום השישי ומזכיר רק את בריאת האדם 'מעליונים ותחתונים'...

משמעות ה'נפיחה'

אדמוה"ז בתניא מבאר את משמעות ה'ויפח' באומרו:

ספר התניא פרק ב

ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ואתה נפחת בי וכמ"ש בזהר 'מאן דנפח מתוכיה נפח' פי' מתוכיותו ומפנימיותו שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיחתו בכח:

ומבארים בזה בנמשל: שאף שכל הנבראים נבראו מ'ספירת המלכות' הנקראת 'דיבור', אבל הם מ'חיצוניות המלכות', אבל המשכת הנשמה היא מ'ויפח' שזו 'פנימיות המלכות'.

אבל לפי זה, ה'נפיחה' היא פנימיותו של הדיבור, אבל איננה 'תוכיות ופנימיות החיות שבאדם', שהרי 'אישיותו של הדובר' מתבטאת ב'דיבור', הרבה יותר מאשר בנפחו בלון... [אחרת היו משתמשים בזה לבירור אופיו של בן זוג בשידוכים...]

אמנם ה'ניפוח' דורש מאמץ רב יותר מהפקת צלילי דיבור, ברם אין זה אומר שהמאמץ בהרמת משא כבד, מתבטאת אישיות האדם יותר מאשר בהבעתו המילולית!

ברם, הבה נדייק בלשון אדמוה"ז: 'שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיחתו בכח', שהרי במשל, הצורך ב'ניפוח' הוא רק בבלון, שכמות האויר שדפנותיו מסוגלות להכיל היא מיזערית, אך כאשר האדם מעוניין לדחוס אל תוכו אויר מעבר לקיבולת של חללו, מגלות דפנות הבלון התנגדות, לכן דרושה ה'נפיחה בכוח'...

כך גם ב'נמשל', כאשר רצה הקב"ה 'לדחוס' נפש אלוקית, שהיא 'חלק אלוקה ממעל', בבחינת 'בלי גבול', אל תוך גוף בשר ודם 'עפר מן האדמה', ממשילה התורה פעולה זו ל'ויפח' [לא עקב מעלת 'איכות ההבל הניפח', אלא] שזו הוכחה

עקיפה ל'אינסופיותה' של הנפש האלוקית, שלכן הוצרך 'לדוחסה' אל הגוף המוגבל 'בנפיחתו בכח'.

כדאיתא במפורש בספר המאמרים תרנ"ב לאדמו"ר הרש"ב ע' טו.

... ועפ"י הנ"ל יובן מה שלצורך ירידת הנשמה בגוף הי' צ"ל נפיחה בכח דוקא, שז"ע ויפח כו' ומאן דנפח מתוכו נפח, דהנה שרש הנשמה עלה למעלה מאד בבחי' מחשבה עילאה כידוע ובכדי שתדד בגוף גשמי שאינו בערך הנשמה כלל והם שני הפכים בתכלית וה"ה המשכה שלא בסדר והדרגה ובהכרח להיות בכח דוקא כנ"ל

וזהו 'ויפח' שבחי' האלקות המחבר הנשמה עם הגוף הוא בכח דוקא, וענין הכח למעלה הוא ג"כ בחי' גילויי ההעלם ופנימיות החיות וכמ"ש גבי מ"ת קול ה' בכח שגם המשכת התומ"צ למטה הוא ג"כ בכח וגבורה עליונה כמשית"ל אי"ה והיינו גילויי בחי' רצון העליון ב"ה שירצה ויחפוץ בירידה זו של הנשמה בגוף שע"י רצון זה נעשה ההתחברות כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה...

ד"ה 'ויפח באפיו'

ומעתה יובן מדוע העתיק רש"י בד"ה רק התיבות 'ויפח באפיו' בלבד, כי מהתיבות 'נשמת חיים' עדיין לא מוכח שרק האדם בראו [גם] מן העליונים, שהרי גם לכל בעלי החיים יש [מלבד בשר-גופם הגשמי, גם] 'נשמת חיים' כמ"ש: [בראשית פרק ז, כב]

"כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַרְבָּה יָתוּ" [כפי ששאלנו לעיל], א"כ גם הם נבראו 'מהעליונים ומהתחתונים'⁹, אך בבריאתם לא נאמר 'ויפח באפם נפש חיה' - מה נשתנה האדם שדווקא בו נאמר הלשון 'ויפח'?

והתשובה:

מאחר ובבריאת עולם החי, לא נאמר לשון 'ניפוח', מוכח שאצלם למרות שהנפש

9. כמו כן גם בימי שני ורביעי, בהם נבראו רק 'עליונים', גם להם יש גוף ונפש, אבל 'גופם' בנוי רק מהיסודות הדקים 'אש ומים', [ראה רמב"ם פ"ג מיסודי התורה] לכן איננו 'תחתון' ממש, כשם שנפש בעלי החיים היא 'בהמית' ממש ואיננה 'עליון' ממש ובשניהם לא דרושה 'נפיחה'. רק בבריאת האדם שנפשו 'הכי עליונה' וגופו 'עפר מן האדמה' היתה דרושה ה'דחיסה' ע"י 'ויפח באפיו'.

שלהם 'רוחנית' אבל איננה 'אינסופית', וכל גוף בעל חיים [גבולין] נברא ביחד עם 'נפש חיה' [גבולית] ה'מובנית' בדיוק בהתאם לגופו, לכן לא הוצרך 'לדחוס' נפשו את תוך גופו.

עפ"י ז' יובן גם מדוע אומר רש"י שבחמישי 'שרצו המים לתחתונים' והלא בהמשך אותו פסוק נאמרה גם בריאת העופות שהם מרחפים ב'עליונים' כמ"ש:

ספר בראשית פרק א

(כ) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ עַל פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם:

כי גם בעופות 'נפשם המעופפת' מובנית בהתאם לגופם, לכן גם בהתרוממותם מכח המשיכה להתעופף, עדיין הם נקראים 'ועוף יעופף על הארץ'...

איננו מתעלם מבריאת הבהמות

בד"ה השני 'לנפש חיה', מתייחס רש"י לשאלה שהועלתה לעיל אודות השמטת יצירת הבהמות שהיתה ג"כ בשישי:

רש"י על בראשית פרק ב פסוק ז

לִנְפֶשׁ חַיָּה - אֵף צִהֵמָה וְחַיָּה נִקְרְאוּ נֶפֶשׁ חַיָּה אֵךְ זוֹ שֶׁל אָדָם חַיָּה שְׂכֻלָּן, שְׂנִמּוֹסָף צוֹ דַּעַה וְדַצוֹר:

ונראה גודל הדיוק בל' רש"י, שלא הזכיר 'דגים ועופות' שנבראו בחמישי, שכולו 'לתחתונים', אלא דווקא 'בהמה וחיה' שנבראו גם הם ביומו של האדם וגם הם נקראים 'נפש חיה' ושוב אין איזון במעשה בראשית...

לכן פירש: שזו של אדם, חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודבור, עכ"ל.

וב'העמק דבר' נתקשה האיך מרומז בתיבות 'לנפש חיה' [שהוא אותו לשון האמור בבהמה וחיה] שהיא 'חיה שבכולן'? ועי"ש שגלאה מלמצוא הפתח...

אבל בהנחה שד"ה זה הוא המשך של קודמו, הרי שהראיה 'שזו חיה שבכולן' אינה מהתיבות 'לנפש חיה', אלא מזה שהוצרך להיות 'ויפח באפיו', מוכח גודל מעלת נשמת האדם, שהיא 'חלק אלוך ממעל'.

לכן דייק רש"י לומר: 'הזקק בששי לבראות בו מעליונים ומתחתונים' [ולא אמר 'לבראות עליונים ותחתונים'] שהרי עיקר נבראי יום השישי הם רבבות אלפי מיני בהמות וחיות בכל כדור הארץ, שכולם 'תחתונים' [לא כ'שמים וארץ' דיום הראשון, שהכוונה לשורש צבא השמים וצבא הארץ, שם כולם היו כלולים בהשוואה ביום הראשון] א"כ שוב יקנאו העליונים בתחתונים.

לכן 'הזקק לברא בו [בתוך מסגרת בריות 'יום השישי'] גם יצור יוצא דופן שהוא משולב 'מעליונים ומתחתונים' גם יחד, שהתאחדו ע"י הינפיחה'.

כך שבריאת האדם [ה'יחידי'] מאפילה על ריבוי רבבות בעלי החיים שנבראו עמו, עד שהיום השישי נועד בעיקרו 'לעליונים ותחתונים' שנתחברו כאחד, שזוהי תכלית הבריאה, כדפירש"י על 'יום השישי' - שישו בסיון, יום מתן תורה, שעניינו 'חיבור עליונים ותחתונים' על יד האדם, שהוא עצמו 'חיבור עליונים ותחתונים'.

'עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים'

'צער גידול בנים' - בטרם הריון ולידה?

במסגרת סידרת הקללות שנתקלל האשה בעקבות חטא עץ הדעת, מצינו:

ספר בראשית פרק ג

(טז) אֵל הָאִשָּׁה אָמַר הֲרַבָּה אַרְבֵּה עֲצָבוֹנְךָ וְהָרֹנֶךָ בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֵל אִישׁךָ תִּשְׁקָתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל בְּךָ:

רש"י על בראשית פרק ג פסוק טז

(טז) עֲצָבוֹן - זה נער גידול צניס (עירוזין ק): והרונך - זה נער העיבור: צענצ תלדי צניס - זה נער הלידה:

ודבריו תמוהים: וכי מאי משמע 'צער גידול בנים' - בטרם תהרה ותלד? והיה אמור להיות סדר הקללות: תחילה 'הרונך' [צער העיבור] אח"כ 'בעצב תלדי בנים' [צער הלידה] ורק לאחר מכן 'הרבה ארבה עצבונך' [צער גידול בנים]?

ואמנם הקשה בתוספות השלם:

[פירש"י:] עצבונך זה צער גידול בנים הרונך זה צער העיבור. וקשה: היה לו להקדים ההריון [ומוסיף:] ותירוץ לא שמעתי!

ואמנם גם בגמ' עירובין דף ק/ב [מקורו של רש"י] הקדים כן

נתקללה חוה דכתיב אל האשה אמר הרבה ארבה: אלו שני טפי דמים אחת דם נדה¹⁰ ואחת דם בתולים עצבונך זה צער גידול בנים והרונך זה צער העיבור בעצב תלדי בנים כמשמעו.

10. מה שהשמיט רש"י את צער הווסתות כבגמרא, וכן פירש רבינו בחיי עה"פ וז"ל: הרבה